

ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛ СЛІДЧОГО СУДДІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF THE NORMATIVE REGULATION OF THE PROCEDURE FOR APPEALING THE DECISIONS OF THE INVESTIGATING JUDGE DURING THE PRE-TRIAL INVESTIGATION

Клепка Д.І., к.ю.н.,
науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена висвітленню питань якісної характеристики нормативного регулювання порядку апеляційного оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. На підставі визначення якості норм, які регулюють оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування надається визначення якості норм, що регулюють порядок апеляційного оскарження ухвал слідчого судді, яка розуміється як їхня потенційна здатність забезпечити належну процедуру подання, розгляду та вирішення апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді та вирішення питання щодо виправлення судової помилки, допущеної під час постановлення такої ухвали. Проаналізовано нормативне регулювання оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора. Зазначається, що, хоча законодавцем і передбачена можливість подати заперечення на ухвали слідчого судді, не включені до вичерпного переліку ст. 309 КПК України у підготовчому судовому засіданні, у ст. 314–317 КПК України не передбачена ані процедура, ані можливість прийняття рішення за результатами розгляду такого заперечення, що робить ч. 3 ст. 309 КПК України суто декларативною нормою, унеможливує досягнення очікуваного результату застосування відповідної правової норми та свідчить про її низьку якість. Акцентується увага на забезпеченні прав особи, котра зазнала шкоди від кримінального правопорушення, на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді за результатом розгляду скарги на рішення про відмову у визнанні потерпілим. На підставі аналізу Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і практики Європейського суду з прав людини критично оцінено законодавче обмеження апеляційного оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на рішення про відмову у визнанні потерпілим. Констатується, що таке обмеження перешкоджає доступу особи, яка зазнала шкоди від кримінального правопорушення, до правосуддя та реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту. Підкреслюється необхідність нормативного корегування норм, що регулюють апеляційне оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.

Ключові слова: скарга, оскарження, досудове розслідування, ухвала слідчого судді, доступ до правосуддя.

The article is devoted to the issues of qualitative characteristics of the normative regulation of the procedure for appealing the decisions of the investigating judge during the pre-trial investigation. Based on determining the quality of the rules governing the appeal of decisions, actions or inactivity during the pre-trial investigation provides a definition of the quality of the rules governing the appeal of decisions of the investigating judge, which is understood as their potential ability to ensure the proper procedure for filing, reviewing and resolving an appeal against the decision of the investigating judge and resolving the issue of correcting a judicial error. The normative regulation of appeals against decisions of the investigating judge based on the results of consideration of complaints against decisions, actions or inaction of the investigator, interrogator, prosecutor is analyzed. It is noted that although the legislator provides for the possibility to file objections to the decisions of the investigating judge, which are not included in the exhaustive list of Art. 309 of the CPC of Ukraine in the preparatory hearing, while Articles 314–317 of the CPC of Ukraine do not provide for either the procedure or the possibility of making a decision based on the results of consideration of such an objection, which makes part 3 of Art. 309 of the CPC of Ukraine is a purely declarative norm, which makes it impossible to achieve the expected result of the application of the relevant legal norm, and indicates its low quality. Emphasis is placed on ensuring the rights of a person who has suffered damage from a criminal offense to appeal the decision of the investigating judge as a result of consideration of the appeal against the decision to refuse to recognize him as a victim. Based on the analysis of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights, the legal restriction on appeals against decisions of the investigating judge based on appeals against decisions on refusal to recognize victims has been critically assessed. It is stated that such a restriction prevents the access of a person who has suffered damage from a criminal offense to justice and the exercise of the right to an effective remedy.

Key words: complaint, appeal, pre-trial investigation, decision of the investigating judge, access to justice.

Постановка проблеми. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) знаходиться у стані постійного оновлення. Не є винятком і норми, якими регулюється порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Внесення змін до Глави 26 КПК України зумовлено як новими соціально політичними умовами, так і виправленням законодавчих помилок. У контексті зазначеного варто звернути увагу на рішення Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 17 червня 2020 р. № 4-р(II)/2020, яким положення ч. 3 ст. 307 КПК України щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним). Таке рішення КСУ є індикатором низької якості норм кримінального процесуального

закону, що регулюють порядок оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. Зазначене зумовлює необхідність проведення системного аналізу нормативної регламентації порядку оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування з погляду якісних характеристик кримінального процесуального закону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання нормативного регулювання порядку оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування розглядали чимало науковців, а саме Н. Бобченко, О. Кашка, В. Маринів, А. Туманянц, С. Шаренко, О. Шило. Щодо якості кримінального процесуального законодавства, то ця тема є предметом дослідження Н. Глинської. Звернімо увагу, що деякі аспекти якості нормативного регулювання порядку оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування фрагментарно висвітлені у публікації О. Шило, О. Верхогляд-Герасименко, О. Марочкіна «До питання якості кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок апеляційного оскарження

ухвал слідчого судді» [1], водночас залишилися питання з окресленої проблематики, які потребують наукового осмислення.

На підставі вищевикладеного **метою статті** є виявлення прогалин і колізій нормативного регулювання оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування та визначення шляхів їх подолання, аналіз нормативного регулювання порядку оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування з погляду якісних характеристик кримінального процесуального закону.

Виклад основного матеріалу. У контексті досліджуваної проблематики варто зазначити, що якість норм, які регулюють порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, можна розглядати як їхню потенційну здатність забезпечити належну процедуру подання, розгляду та вирішення скарги та відновлення правового становища, порушеного прийняттям незаконного рішення, вчиненням незаконної дії або бездіяльності.

У свою чергу, враховуючи, що оскарження ухвал слідчого судді є структурним елементом інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, якість норм, яка регулює апеляційне оскарження ухвал слідчого судді – це їхня потенційна здатність забезпечити належну процедуру подання, розгляду та вирішення апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді та вирішення питання щодо виправлення судової помилки, допущеної під час постановлення такої ухвали.

З огляду на проблематику дослідження не можна оминати увагою форму нормативного закріплення предмета оскарження ухвал слідчого судді. Так, ст. 309 КПК України закріплено вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які підлягають апеляційному оскарженню під час досудового розслідування. Відповідно до ч. 2 ст. 309 КПК України під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження або на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження на підставі п. 9¹ ч. 1 ст. 284 КПК України, про скасування повідомлення про підозру чи відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній. Аналогічне положення містилося й у ч. 3 ст. 307 КПК України.

Водночас вже згадуваним рішенням КСУ від 17 червня 2020 р. № 4-р(П)/2020 ч. 3 ст. 307 КПК України визнана такою, що не відповідає Конституції України. Нагадаємо, що рішення КСУ стосується виключно заборони оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора щодо невнесення відомостей до ЄРДР.

Так, у своєму рішенні КСУ зазначає, що, звертаючись до уповноважених державних органів із заявою, повідомленням про вчинення кримінального правопорушення, особа очікувано перебуває в межах належної правової процедури, забезпечення якої є одним із завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Недостатність судових гарантій від свавілля у питанні початку кримінального провадження перешкоджає захисту порушених прав людини, зокрема внаслідок унеможливлення судового захисту, передбаченого ч. 1, 2 ст. 55 Конституції України. Отже, це означає, що встановлений законодавцем обсяг судового захисту стосовно оцінки бездіяльності уповноважених державних органів має забезпечити ефективність судового контролю, який має бути забезпечено під час розгляду відповідних питань хоча б у двох судових інстанціях: законодавець повинен запровадити такий обсяг судового контролю за бездіяльністю слідчого чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Реєстру після отримання заяви, повідомлення про кри-

мінальне правопорушення, котрий дозволяв би здійснити ефективний судовий контроль щодо відповідних питань і за наявності підстав надати особі можливість ініціювати початок кримінального провадження, а отже, надати їй реальний доступ до судового захисту [2].

Цілком погоджуючись із такою позицією КСУ, додамо, що однією з особливостей кримінального провадження є те, що доступ до правосуддя забезпечується насамперед на етапі початку досудового розслідування, оскільки ця стадія кримінального провадження є обов'язковою в усіх видах кримінальних проваджень і завжди передує провадженню в суді першої інстанції. Згідно з передбаченим КПК України порядком досудове розслідування починається лише за умови внесення відомостей до ЄРДР. Невнесення цих відомостей унеможливує початок досудового розслідування, а тому є нездоланною перешкодою для заінтересованої особи отримати доступ до правосуддя і захистити у такий спосіб порушені, на її думку, інтереси [1, с. 110–111].

Водночас відповідно до ч. 3 ст. 55 КПК України потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода й у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого. П. 5 ч. 1 ст. 303 КПК України закріплюється, що рішення прокурора, слідчого, дізнавача про відмову у визнанні потерпілим може бути оскаржене до слідчого судді особою, котрій відмовлено у визнанні потерпілою, однак апеляційного оскарження ухвали слідчого судді за результатом розгляду скарги на рішення про відмову у визнанні потерпілим чинним кримінальним процесуальним законом не передбачено. Вбачається, що таке обмеження унеможливує доступ особи до правосуддя.

Так, відповідно до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи основною функцією кримінального правосуддя має бути задоволення запитів і охорона прав та законних інтересів потерпілого [3]. У Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою наголошено на тому, що держави повинні розвивати й забезпечувати відповідні права та засоби правового захисту для жертв злочинів [4]. Крім того, ст. 2 КПК України передбачено, що завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду...

Однак забезпечення захисту прав особи, котра зазнала певної шкоди від кримінального правопорушення, неможливе без своєчасного залучення такої особи до кримінального провадження. Як зазначають у науковій літературі, для справедливого судового розгляду і прийняття справедливого судового рішення важлива й активна процесуальна діяльність потерпілого як учасника кримінального провадження, якого буде стосуватися цей судовий розгляд, і не лише в судовому провадженні, але й під час досудового розслідування. Тому забезпечення доступу до правосуддя передбачає необхідність обґрунтованого і своєчасного залучення потерпілого до провадження, роз'яснення йому процесуальних прав (заявляти клопотання, відводи, оскаржувати дії, бездіяльність та рішення органів і осіб, які здійснюють кримінальне провадження, отримувати у передбачених законом випадках безоплатну правову допомогу, подавати докази тощо) і забезпечення можливості їх реалізації шляхом активної участі у з'ясуванні обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні та мають значення для ухвалення справедливого процесуального рішення [5, с. 24].

Підкреслимо, що ст. 13 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція) забезпечується право кожного, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, були порушені, на ефективний

засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, котрі здійснювали свої офіційні повноваження. [6] У Конвенції вимагається, щоб «засоби правового захисту» дозволяли компетентним органам як розглядати відповідні скарги про порушення Конвенції, так і надавати відповідну допомогу [7; 8]. Засіб є ефективним, тільки якщо він доступний і достатній. Він має бути достатнім не тільки в теорії, а й на практиці, повинен бути ефективним на практиці, з урахуванням індивідуальних обставин справи [9; 10].

Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) зазначає: ст. 13 Конвенції зобов'язує, що там, де особа вважає, що внаслідок протиправного діяння вона понесла шкоду, вона повинна мати засіб правового захисту перед національними органами, щоб останні розглянули її скаргу й особа змогла б отримати відповідне відшкодування завданої їй шкоди [11]. У рішенні у справі «Aksoy v. Turkey» від 18 грудня 1996 р. (заява № 21987/93) ЄСПЛ наголосив, що ст. 13 Конвенції «гарантує наявність на національному рівні засобів для забезпечення по суті прав і свобод, гарантованих Конвенцією, у якій би формі вони не були закріплені в національному праві. Наслідком ст. 13 є вимога надати внутрішні засоби юридичного захисту для вирішення «спірної скарги» по суті, згідно з Конвенцією, і відповідне відшкодування. Хоча Договірним державам надається деяка свобода щодо способу, за допомогою якого вони виконують свої зобов'язання за Конвенцією в рамках цього положення <...> Обсяг зобов'язань за ст. 13 різниться залежно від характеру скарги заявника згідно з Конвенцією <...> Тим не менш, засіб захисту, який вимагається за ст. 13, повинен бути ефективним на практиці, а також у нормативних актах; зокрема в тому сенсі, що його застосування не повинно бути невинуватим ускладненим діями чи бездіяльністю органів держави-відповідача».

У своїй практиці ЄСПЛ підкреслює, що розслідування повинно привести до встановлення і покарання винних, зазначене є зобов'язанням не результату, а засобів [12]. *Потерпілий повинен мати можливість ефективно брати участь у розслідуванні* [13] (курсів наш – Д. К.) або його родина має бути залучена у процедуру, оскільки це необхідно для захисту законних інтересів [14].

Крім того, ЄСПЛ зазначає, що ст. 13 Конвенції передбачає можливість наявності ефективних засобів захисту щодо перегляду судового рішення. Якщо особі не надано національним законодавством право оскарження судового рішення, то така процедура захисту прав не є досить ефективним засобом захисту заявника. У подібних випадках, як відзначає суд, має місце порушення ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції [15].

Таким чином, на підставі вищевикладеного вбачається, що законодавче обмеження особи, яка зазнала шкоди від кримінального правопорушення, на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення про відмову у визнанні потерпілим не відповідає вимогам Конвенції та практиці ЄСПЛ. Фактично законодавча модель чинного КПК України щодо оскарження ухвал слідчого судді за результатом розгляду скарги унеможливує виправлення судової помилки, яка може бути допущена під час постановлення такої ухвали, що не відповідає характеристикам якісного закону.

Так, ЄСПЛ звертає увагу на повагу до принципу *res judicata* – принципу остаточності рішень суду, який передбачає, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного й обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок і недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за

наявності підстав, зумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру (див. *mutatismutandis*, рішення у справі «Рябих проти Росії» (980 172) (Ryabykhv. Russia), заява № 52854/99, п. 52, ECHR 2003-X) [16].

Як неодноразово зазначав у своїх рішеннях ЄСПЛ, «право на суд», одним із аспектів якого є право доступу, не є абсолютним і може підлягати обмеженням; накладення обмежень дозволено за змістом, особливо щодо умов прийнятності апеляційної скарги. Проте такі обмеження повинні застосовуватися з легітимною метою та зберігати пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою (рішення ЄСПЛ «Воловик проти України», «Креуз проти Польщі», «Подбіельські та ППУ Полпуре проти Польщі»). Водночас обмеження, накладене на доступ до суду, буде несумісним із п. 1 ст. 6 Конвенції, якщо воно не має законної мети або коли не існує розумної пропорційності між застосованими засобами та законністю мети, яку прагнуть досягти (рішення ЄСПЛ «Тіннеллі та сини, Лтд та ін.», «Мак-Елдуф та інші проти Сполученого Королівства») [17].

У контексті цього вважаємо за необхідне погодитися із думкою, висловленою у науковій спільноті, відповідно до якої обмеження законодавцем права особи на оскарження рішення слідчого судді може бути виправданим лише щодо оскарження ухвал, які не обмежують основоположні права, визначені Конституцією України та Конвенцією, а також мають процедурний характер. В інших випадках особі має надаватися право на оскарження відповідної ухвали слідчого судді, оскільки забезпечення контролю судової влади усіх дій і рішень у кримінальному провадженні, які так чи інакше обмежують права та законні інтереси особи, має суттєве значення для ефективності всієї системи кримінальної юстиції та відповідності законодавства України європейським стандартам [1].

На підтримку зазначеного звернемося до Європейських стандартів здійснення правосуддя, якими передбачено, що повинна існувати можливість контролю за будь-яким рішенням нижчестоящего суду («суду першої інстанції») з боку вищестоящего суду («суду другої інстанції») [18]. Отже, за наявності в національному законодавстві Високих Договірних Сторін можливості перегляду судового рішення судової контрольної інстанції мають відповідати ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод з погляду доступу до правосуддя. Доступність правосуддя при перегляді судових рішень, таким чином, як загально-визнаний стандарт має існувати в національному законодавстві держав, яким адресовані вказані Рекомендації [19].

Така сама позиція відображена й у рішенні ЄСПЛ від 08 січня 2008 р. у справі «Скорик проти України», в якій Суд відзначив, що відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції, якщо в національному правовому порядку існує процедура апеляції, держава має гарантувати, що особи, які знаходяться під її юрисдикцією, мають право на оскарження судових рішень в апеляційних судах на основні гарантії, передбачені ст. 6 Конвенції [20].

Розглядаючи питання якісних характеристик норм кримінального процесуального законодавства, що регулюють порядок оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування, не можна оминати увагою ч. 3 ст. 309 КПК України, відповідно до якої скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають, і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

Із приводу реалізації зазначеної норми варто підкреслити, що на практиці є декілька шляхів: 1) суддя в підготовчому судовому засіданні відмовляє в розгляді такого заперечення, мотивуючи це тим, що КПК України не передбачає порядку його розгляду та вирішення; 2) суддя в підготовчому провадженні, призначаючи судовий розгляд на підставі обвинувального акта, долучає таке заперечення до ухвали, зазначаючи, що оцінку йому буде надано в судовому розгляді; 3) коли скарга надходить під час судового

розгляду, суд відмовляє в розгляді такої скарги (у порядку ч. 3 ст. 309 КПК України), мотивуючи тим, що подавати її необхідно в підготовчому провадженні, а не в судовому розгляді, що і передбачено ч. 3 ст. 309 КПК [21].

Крім того, Велика Палата Верховного Суду констатує: перевірка законності ухвал слідчого судді під час підготовчого провадження не є ефективним засобом захисту від можливого порушення ст. 8 Конвенції і ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки, по-перше, не в усіх випадках кримінальні справи будуть передані до суду з обвинувальним актом. По-друге, підготовче засідання в суді першої інстанції, навіть якщо обвинувальний акт передано до суду, може відбутися запізно для того, щоб бути здатним виправити порушення. По-третє, під час підготовчого судового засідання суддя не має повноважень вчиняти дії та приймати рішення, які можуть призвести до виправлення порушення Конвенції, спричиненого втручанням з боку держави [22].

Зазначене свідчить про те, що, хоча законодавцем і передбачена можливість подати заперечення на ухвали слідчого судді, не включені до вичерпного переліку ст. 309 КПК України у підготовчому судовому засіданні, у ст. 314–317 КПК України не передбачена ані процедура, ані можливість прийняття рішення за результатами розгляду такого заперечення, що робить ч. 3 ст. 309 КПК України суто декларативною нормою та свідчить про низьку якість зазначеної норми КПК України.

Підкреслимо, що таку думку поділяють й інші науковці, зокрема В. Маринів зазначає: в ч. 3 ст. 309 КПК України законодавець припускається технічної помилки, у зв'язку з якою виникають такі проблеми: 1) вона вво-

дить у сферу кримінального провадження поняття «оскарження скарги», що іншими нормами КПК не передбачено; 2) ця норма не вирішує питання щодо можливості оскарження в апеляційному порядку інших, ніж передбачені у ч. 1 та 2 ст. 309 КПК, ухвал слідчого судді в досудовому провадженні; 3) вона передбачає подання заперечень на ухвали слідчого судді, розгляду яких процедура підготовчого провадження не передбачає. Однак найголовніше, на погляд науковця, – те, що з наведених положень не випливає прямої заборони на оскарження інших, ніж передбачені ч. 1 та 2 ст. 309 КПК, ухвал слідчих суддів у досудовому розслідуванні [23].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що нормативна регламентація апеляційного оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування потребує суттєвого вдосконалення з таких підстав:

1. Заборона на оскарження ухвал слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення слідчого, дізнавача, прокурора про відмову у визнанні потерпілим перешкоджає доступу особи, яка зазнала шкоди від кримінального правопорушення, до правосуддя та реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту.

2. Ч. 3 ст. 309 КПК України не може бути реалізована на практиці у зв'язку з відсутністю у чинному кримінальному процесуальному законі порядку її реалізації, що унеможливує досягнення очікуваного результату застосування відповідної правової норми.

Зазначене свідчить про необхідність нормативного корегування норм, які регулюють апеляційне оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шило О.Г., Верхогляд-Герасименко О.В., Марочкін О.І. До питання якості кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок апеляційного оскарження ухвал слідчого судді. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. Вип. 37. С. 103–119.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309 Кримінального процесуального кодексу України від 17 червня 2020 р. № 4-п(II)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20#Text>.
3. Рекомендація R (85) 11 Комітета міністрів державам-членам относительно положения потерпевшего в рамках уголовного права и уголовного процесса от 28 июня 1985 г. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_127.
4. Декларация основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью. Резолюция 40/34 Генеральной Ассамблеи от 29 ноября 1985 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114#Text.
5. Шибіко В. Доступ потерпілого до правосуддя у кримінальному провадженні з приватною формою обвинувачення за КПК України 2012 р. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 2. С. 23–27.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МСС проти Бельгії і Греції», (заява № 30696/09) від 21 січня 2011 р. URL: <file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8C%D1%8F/Downloads/001-117756.pdf>
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гелфорд проти Великобританії», (заява № 20605/92) від 25 червня 1997 р. URL: <http://khrp.org/1363591929>.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Макфарлейн проти Ірландії», (заява № 31333/06) від 10 вересня 2010 р. URL: <https://rm.coe.int/168059920d>.
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рікарді Піссаті проти Італії», (заява № 62361/00), рішення Великої Палати від 29 березня 2006 р. URL: <https://rm.coe.int/k-1680695aab>.
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Леандер проти Швеції», (заява № 9248/81) від 26 березня 1987 р. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168044e84d>.
12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Савицький проти України», (заява № 38773/05) від 26 червня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_878#Text.
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ель-Масрі проти Колишньої Югославської Республіки Македонія» URL: <https://www.echr.com.ua/publication/terorizm/>.
14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сеїдова та інші проти Болгарії» (заява № 310/04) від 18 листопада 2010 р. URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/FMU_Access_2017_web-1.pdf.
15. Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини щодо рішення у справі «Гурепка проти України» / пер. П.М. Рабінювича, М.Ю. Пришляка, Т.І. Дунаш. *Вісн. Верхов. Суду України*. 2005. № 11 (63). С. 36.
16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарев проти України» (заява № 3236/03) від 03 квітня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434.
17. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 р. у справі № 243/6674/17 URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74475959>.
18. Рекомендація № R (95) 5: принятая Ком. министров 7 февр. 1995 г. на 528-м заседании зам. Министров. *Рос. юстиция*. 1997. № 10. С. 2.
19. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух : монографія. Харків : Право, 2010. 352 с.
20. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Скорик проти України» від 08 січня 2008 р. URL: <http://www.search.ligazakon.ua>.
21. Бабаєва О.В. Підготовче провадження у системі стадій кримінального процесу України : монографія / наук. ред. О.Г. Шило. Харків : Право, 2020. 272 с.
22. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 р. у справі № 243/6674/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74475959>.
23. Маринів В.І. Деякі проблеми оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія Право. Вип. 57. Т. 2. С. 111.